

Nøttekråke *Nucifraga caryocatactes*

Global utbredelse

Palearktisk art utbredt i barskogsbeltet fra Skandinavia gjennom Russland og Sibir til Stillehavet, og dessuten i fjellskoger i Mellom- og Sør-Europa. Isolerte forekomster finnes i Himalaya og Taiwan. Nominatformen *caryocatactes* i Skandinavia, den smalnebbete underarten *macrorynchos* i NØ-Russland og Sibir, også lokalt i Norrland i Sverige. I enkelte år opptrer den smalnebbete nøttekråke som invasjonsart i Norge (se under trekkforhold). I Asia finnes flere underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Finnes spredt og fåtallig i landskap med veksling mellom barskog og hasselkjerr, overveiende rundt og sørvest for Oslofjorden, men også sporadisk lenger sør og vest. Spredte forekomster finnes både i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. På Vestlandet hekker nøttekråke særlig i tette granplantinger i nærheten av løvskog med rikelig tilgang på hasselnøtter. Fuglene er imidlertid meget sky og forsiktige i hekketida, og det er vanskelig å påvise hekking. Kartet gir derfor neppe et korrekt bilde av hekkeutbredelsen. I 1980-85 hekket årlig 5-10 par i et plantefelt med sembrafuru på Dønna, Nordland (Å. Løvdahl og R. Mathisen medd. P. Straumfors). Dette var sannsynligvis den sibiriske underarten (jf også trekkforhold).

Det er særlig om høsten at den eksponerer seg når fuglene flyr i skytteltrafikk mellom skog og hasselkratt for å hamstre hasselnøtter. Nåletrefrø og hasselnøtter gjemmes unna på bakken innenfor territoriet. Denne føden utgjør en vesentlig del av parets næring gjennom vinteren og tidlig på våren. Også reirungene føres til en viss grad av hamstret føde fra foregående høst. Nøttekråkene husker gjemmestedene og benytter seg av trær og andre kjennemerker når de skal grave fram depotene som kan ligge under et tykt snølag.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Antatt bestand i Norge er 100-1000 par. Det foreligger ingen opplysninger om endringer i bestanden på Østlandet. På Sør- og Vestlandet varierer trolig den meget sparsomme bestanden med invasjonsfrekvensen. Forekomsten av arten i hekketida i Rogaland er markert større etter invasjoner, slik som etter invasjonen høstene 1975 og 1985 (Carlsson m.fl. 1988).

Eventuelle bestandsendringer er ukjent i Danmark og Sverige. I Finland har nøttekråke økt i antall de senere årene (Koskimies 1992).

Hekkebiologi

Som næringsspesialist og avhengig av hasselnøttforekomster, hekker nøttekråke bare i barskog med hasselkratt. Paret holder trolig sammen hele livet innenfor samme territorium som kan omfatte 10-15 ha. Allerede i mars-april begynner paret å bygge et godt isolert kvistreir høyt i et bartre. På et kvistunderlag flettes inn skjeggglav, morkne trefliser, jord, einerbark og grasstrå. Kullstørrelsen er 3-5 egg og varierer med tilgangen på nålefrø og hasselnøtter foregående høst. Etter en god hamstringshøst er fuglene i god kondisjon og legger flere egg enn etter en dårlig høst. Etter år med dårlig frøsetting og få hasselnøtter er dødeligheten større enn vanlig, og ofte er det bare par som har meget gode territorier som legger egg etter slike år. Ikke sjelden dør ungene i reiret pga. mangel av mat. Begge kjønn ruger og ungene klekkes etter 18-19 døgn. Ungene forlater reiret etter 24-26 døgn, men er avhengig av foreldrene i ytterligere 3-4 måneder.

Trekkforhold

Standfugl som vanligvis er meget stasjonær. Men hvis ungeproduksjonen har vært stor og høstens frøsetting og hasselproduksjon dårlig, kan det føre til utvandring. Det er særlig de lavtrangerte ungfuglene som har måttet ta til takke med dårlige levesteder som foretar slike trekk. De kan da opptre mer eller mindre invasjonsartet langt utenfor sitt egentlige utbredelsesområde. Særlig den sibiriske underarten foretar slike invasjonsartete trekk når frøproduksjonen hos sembrafuru slår feil. De sees da i relativt store antall i Skandinavia, siste storinvasjon var i 1968. Året etter ble imidlertid ca. 100 ind. registrert i et gammelt plantefelt (plantet ca. 1900) med sembrafuru på Dønna, Nordland. Etter slike invasjoner trekker noen nøttekråker tilbake til hekkeområdet, andre kan slå seg ned for å hekke. Den sibiriske underarten hekket i Danmark etter 1968, og i Sverige hekker den lokalt i Norrland. Med mulig unntak av forekomsten på Dønna, er det ikke kjent om denne underarten har hekket i Norge.

Olav Hogstad

Nøttekråke *Nucifraga caryocatactes*

- 41 ● Konstatert hekking
- 45 ● Sannsynlig hekking
- 50 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

